

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ

Методичні рекомендації до виконання курсової роботи

з дисципліни «Конкурентоспроможність підприємства»

для студентів 1 курсу

за напрямом (спеціальністю) 051 «Економіка»

(шифр та повна назва напрямку (спеціальності))

Укладач(і): д.е.н., проф. Арєфєва О.В.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. викладача)

Методичні рекомендації розглянуті та схвалені
на засіданні кафедри економіки повітряного
транспорту

Протокол № 18 від «27» серпня 2018 р.

Завідувач кафедри _____ Арєф'єва О.В.

1. Мета й завдання курсової роботи

У першому семестрі студенти виконують курсову роботу (КР), відповідно до затверджених в установленому порядку методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань та вмінь, набутих студентом у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни в галузі конкурентоспроможності підприємства, які використовуються в подальшому при вивченні багатьох наступних дисциплін професійної підготовки фахівця з базовою та повною вищою освітою. Виконання КР є важливим етапом у підготовці до виконання дипломної роботи майбутнього фахівця в галузі економіки.

Виконання курсової роботи з дисципліни «Конкурентоспроможність підприємства» є складовою навчального процесу, спрямованого на активізацію самостійної роботи студентів галузі знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності: 051 «Економіка», освітньо-професійної програми: «Економіка підприємства». Курсова робота є підставою для допуску до іспитів.

Конкретна мета курсової роботи полягає в демонстрації студентом ступеню освоєння навчального матеріалу, уміння та навичок самостійно працювати з джерелами, навчальною та науковою літературою; здатності узагальнювати та подавати матеріал в логічній послідовності; вивченні особливостей застосування методичного інструментарію у практичній діяльності підприємства для підвищення його рівня конкурентоспроможності. При цьому завдання різняться між собою варіантами.

– Для успішного виконання КР студент повинен **знати** теорію і практику управління конкурентоспроможністю підприємства; нормативно-правову базу регулювання конкуренції в Україні; технологію аналізу ринку методом конкурентної діагностики; теоретичні та практичні аспекти діагностики конкурентної позиції підприємства на ринку; ключові підходи і методи до формування сильних конкурентних переваг підприємства; джерела і фактори формування конкурентних переваг підприємства; прикладний інструментарій управління потенціалом підприємства, його конкурентоспроможністю і вартістю; принципи формування конкурентоспроможності продукції; обґрунтування управлінських рішень щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його структурних підрозділів; сутність концепції управління конкурентоспроможністю підприємства та специфічні особливості управління нею в організаціях різних типів; методи оцінювання соціальної конкурентоспроможності підприємства. **Вміти:** ідентифікувати всі види конкурентних переваг, якими володіє підприємство, визначити ті, які мають бути досягнутими у майбутньому для поліпшення його конкурентоспроможності; використовувати чинники конкурентоспроможності для створення конкурентних переваг підприємства; використовувати розрахунки, пов'язані з оцінюванням рівня конкуренції в галузі; визначити масштаби конкурентного галузевого середовища підприємства і оцінювати розстановку сил на ринку; обґрунтування організаційно-технічні рішення щодо підвищення якості продукції і продуктивності виробництва; економічно

обґрунтувати та конкретизувати функції управління конкурентоспроможності підприємства; застосувати моделі та методики оцінювання конкурентоспроможності підприємства.

Під час виконання курсової роботи студент повинен вивчити законодавчі акти, літературні джерела, періодичні публікації, у яких розглядаються питання обраної теми.

Виконання, оформлення та захист КР здійснюється студентом в індивідуальному порядку відповідно до методичних рекомендацій.

Час, потрібний для виконання КР, – до 30 годин самостійної роботи.

2. Загальні вимоги до курсової роботи

У курсовій роботі студент повинен всебічно та глибоко розкрити зміст обраної теми, показати хороше знання нормативних актів і літературних джерел.

Курсова робота складається з вступу, двох частин: текстової (теоретичної) та розрахункової (практичної), висновків та списку використаних джерел.

Зміст *теоретичного розділу* роботи має відповідати сучасному рівневі розвитку економічної науки й конкурентоспроможності підприємства. У текстовій частині висвітлюються всі питання, передбачені планом теми курсової роботи. Особливу увагу слід звернути на використання тих матеріалів, що характеризують роботу транспортних підприємств, їхніх виробничих систем в умовах становлення ринкових відносин і форм господарювання. Вибір теоретичного питання курсової роботи здійснюється залежно від порядкового номера в журналі.

Висвітлення питань плану роботи слід супроводжувати аналізом статистичних даних, прикладами з практики господарювання підприємств, зразками розв'язання конкретних виробничих ситуацій. Необхідно також показати вміння зіставляти різні підходи та методи до вирішення тих чи інших проблем, самостійно робити висновки на основі вивченої літератури, зібраного, опрацьованого фактичного матеріалу.

У *розрахунковій частині* курсової роботи необхідно

1. Надати характеристику діяльності транспортного підприємства.
2. Визначити внутрішнє та зовнішнє середовище функціонування підприємства
3. Визначити декілька фірм-конкурентів та зазначити особливості їх діяльності.
4. Провести swat-аналіз та spase-аналіз досліджуваного підприємства.
5. Визначити конкурентні переваги підприємства.

Зміст роботи має відповідати й відображати сутність теми, що розглядається.

Обсяг контрольної роботи складає 30—40 сторінок А4 (у тому числі таблиці, схеми, діаграми, графіки тощо).

Курсова робота повинна бути літературно й технічно грамотно виконаною, відповідати вимогам до її оформлення.

Скорочення слів та використання абревіатур (крім загальноприйнятих) у

готовому тексті не дозволяються.

Таблиці, діаграми, схеми, рисунки, графіки тощо має бути виконано відповідно до чинних стандартів: мати нумерацію, назву, період часу, за який наводяться дані, одиниці виміру, масштаб графіків та діаграм.

У кінці роботи подається повний список використаних джерел, який складається в певному порядку: спочатку вказуються законодавчі та нормативні акти (закони, укази тощо, статистичні довідники, матеріали міністерств, відомств, підприємств), загальна та спеціальна література за алфавітом.

Курсова робота виконується відповідно до вимог цих методичних вказівок, інакше вона не буде допущеною до захисту незалежно від її змісту.

3. Методичні вказівки до виконання курсової роботи

3.1. Теоретична частина курсової роботи

- 1 Діагностика майна підприємства та джерел його придбання.
- 2 Аналіз якості продукції підприємства та її впливу на його конкурентоспроможність.
- 3 Діагностика конкурентоспроможності цін на продукцію підприємства.
- 4 Діагностика ринкового та екологічного середовища підприємства.
- 5 Діагностика конкурентного середовища підприємства.
- 6 Діагностика конкурентоспроможності підприємства.
- 7 Діагностика конкурентоспроможності та рентабельності продукції підприємства.
- 8 Оцінка конкурентоспроможності виробничого потенціалу підприємства.
- 9 Діагностика технічного рівня виробництва та його впливу на конкурентоспроможність підприємства.
- 10 Діагностика структури та ефективності використання оборотних активів підприємства та їх впливу на конкурентоспроможність підприємства.
- 11 Оцінка конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства.
- 12 Оцінка конкурентоспроможності торгівельної марки.
- 13 Дослідження рівня та структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг) та їх вплив на конкурентоспроможність продукції підприємства.
- 14 Аналіз рівня організації виробництва та його вплив на конкурентоспроможність підприємства.
- 15 Діагностика структури управління підприємством та якості управлінських рішень.
- 16 Діагностика виробничого потенціалу підприємства: рівень технології та організації виробництва.
- 17 Аналіз реалізації конкурентної стратегії підприємства.
- 18 Оцінювання рівня конкурентних переваг підприємства на основі діагностики фінансового стану підприємства.
- 19 Визначення конкурентного статусу підприємства на основі аналізу його економічної діяльності.
- 20 Розробка стратегії підвищення якості товару як важливий чинник

нецінової конкуренції.

21 Аналіз фінансового стану підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності.

22 Аналіз рентабельності підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності.

23 Аналіз фінансової стійкості підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності.

24 Оцінка ділової активності підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності.

25 Діагностика ризику банкрутства підприємства.

26 Діагностика економічної безпеки як інструмент підвищення його конкурентоспроможності.

27 Оцінка прийняття конкурентоспроможних управлінських рішень, контролю і стимулювання їх реалізації.

28 Стратегічний аналіз конкурентної позиції організації.

3.2. Розрахункова частина курсової роботи

Виконання розрахункової частини здійснюється на прикладі конкретного підприємства (транспортного) та конкретної галузі економіки. Дослідне підприємство студент обирає самостійно.

1. Опишіть діяльність обраного підприємства та побудуйте організаційну структуру.

2. Опишіть галузь, в якій працює підприємство. Визначте переваги та недоліки даної галузі в сучасному ринковому середовищі.

3. Проведіть аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства.

4. Визначте тип ринку, на якому здійснює свою діяльність підприємство. Проаналізуйте тип ринку, та визначте чи є правильним вибір підприємства

5. Опишіть підприємства-конкуренти (число конкурентів та рівновагу їх сил). Продіагностуйте цілі та наміри конкурентів.

6. Визначте питому вагу кожного підприємства на ринку. Надайте пропозиції чи може обране підприємство розширити ринок збуту та яким чином.

7. Побудуйте багатогокутник конкурентоспроможності та swot-аналіз підприємства

8. Проведіть spase-аналіз діяльності підприємства

9. Надайте пропозиції щодо підвищення конкурентних переваг підприємства

3.3. Підбір літератури, статистичних та інших матеріалів

Навчальну та спеціальну літературу з теми курсової роботи студент підбирає самостійно, використовуючи для цього бібліотечний каталог.

Особливу увагу слід звернути на першоджерела, періодичні видання, наукові статті, передовий виробничий досвід, нормативні акти (закони України,

постанови, укази тощо). Користуватися необхідно лише новими виданнями та останніми редакціями нормативних актів, методичних матеріалів міністерств і відомств, а також підприємств та організацій. Велику інформаційну цінність мають практичні матеріали підприємств (організацій), статистичні дані.

Складаючи бібліографію (список літературних джерел), треба звернути увагу не тільки на рік видання, а й на зміст, його актуальність у сучасних умовах.

Усі зібрані матеріали необхідно опрацювати, згрупувати, подати в таблицях, графіках, схемах, діаграмах, картограмах, ретельно проаналізувати перед тим, як використати у тексті роботи.

Список використаних джерел та інших матеріалів необхідно систематизувати.

3.3. Викладення змісту курсової роботи

Зібраний, вивчений і опрацьований матеріал із теми курсової роботи викладається відповідно до плану роботи у логічній послідовності. Кожна сторінка, починаючи з змісту роботи, нумерується в правому верхньому куті аркуша.

Назви таблиць повинні відображати зміст числової інформації. Таблиці розміщуються після першого посилання на них у тексті та мають порядкову нумерацію відповідно розділу теми, наприклад:

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика конкурентоспроможності підприємств

№ з/п	Ознака характеристики	Підприємство		
		Конкурент 1	Конкурент 2	Конкурент 3
1	2	3	4	5

Таблиці повинні супроводжуватись висновками, які впливають з аналізу наведених у них даних.

Якщо використовується рисунок у тексті, то він повинен мати назву, розміщену під рисунком, наприклад: «Рис. 1.5 Багатокутник конкурентоспроможності». Це вказує, що рисунок належить до першого розділу та має п'ятий порядковий номер.

Наведені в роботі цифрові дані, цитати, таблиці, якщо вони взяті з першоджерел, мають супроводжуватись посиланнями на ці джерела.

Посилання на цитовані джерела мають бути оформленими певним чином: для книг — вказується автор, повна назва книги, номер тома, частини, місце видання (місто), назва видавництва, рік видання, порядковий номер сторінки; для журналів — автор статті, її повна назва, назва журналу, рік і номер видання, номер сторінки.

Після цитати, таблиці, рисунка у фігурних дужках зазначається порядковий номер джерела відповідно до загального списку використаних джерел, а після коми — сторінка, на якій розміщено ці дані, наприклад: [5, с. 17].

4. Методичні вказівки до виконання теоретичної частини курсової роботи (орієнтовний зміст)

Тема 1. Діагностика майна підприємства та джерел його придбання

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади діагностики майна підприємства та джерел його придбання

Підприємство як майновий комплекс. Характеристика загальної моделі забезпечення підприємства основними засобами та ефективності їх використання, джерел їх придбання. Вибір та характеристика показників технічного стану та використання майна підприємства. Фактори, що впливають на ефективність використання майна підприємства. Методи аналізу показників технічного стану та використання майна підприємства, джерел його придбання.

2 Техніко-економічна діагностика майна підприємства

Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз динаміки, складу та структури майна підприємства. Аналіз забезпечення підприємства майном та джерел його придбання. Аналіз технічного стану та показників ефективності використання майна. Факторний та економікоматематичний аналіз використання основних засобів підприємства. Прогнозування показників ефективності використання майна на наступний період. Вплив ефективності використання майна на основні техніко-економічні показники роботи підприємства.

3 Напрямки та резерви підвищення ефективності використання майна підприємства

Класифікація основних напрямків підвищення ефективності використання майна підприємства на підприємствах галузі. Обґрунтування резервів поліпшення використання майна підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності.

Висновки

Тема 2. Аналіз якості продукції підприємства та її впливу на його конкурентоспроможність

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади оцінки якості продукції

Економічна суть якості продукції в умовах конкурентного середовища. Характеристика показників оцінки рівня якості продукції та її впливу на конкурентоспроможність підприємства. Вибір та обґрунтування методів діагностики якості продукції.

2 Аналіз та оцінка якості продукції та її впливу на конкурентоспроможність підприємства

Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників діяльності підприємства. Аналіз якості продукції та її порівняння з продукцією підприємств - конкурентів. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства. Аналіз впливу якості продукції на конкурентоспроможність підприємства.

3 Напрями та резерви покращення якості продукції

Напрями покращення якості продукції з використанням передового досвіду споріднених підприємств. Рекомендації щодо покращення якості продукції та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки

Тема 5. Діагностика конкурентного середовища підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади діагностики конкурентного середовища підприємства

Порядок проведення діагностики. Визначення профілю галузі. Алгоритм проведення дослідження за методикою М. Портера. Діагностика сил конкуренції. Карта стратегічних груп як основний діагностичний спосіб визначення конкурентних позицій суперників. Обґрунтування показників інтенсивності конкурентної боротьби у галузі. Вибір та обґрунтування методів аналізу та прогнозування економічних показників.

2 Техніко-економічна оцінка конкурентного середовища

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки техніко-економічних показників підприємства. Оцінка конкурентних позицій підприємств – основних суперників та інтенсивності суперництва на „центральному рингу”; чинники інтенсивності. Аналіз інтенсивності конкурентної боротьби у галузі. Виділення провідних чинників успіху у галузі, їх оцінка. Прогнозування економічних показників.

3 Основні напрями та резерви покращення об'єкта дослідження

Узагальнення отриманих результатів за попередніми етапами. Оцінка перспектив розвитку галузі. Аналіз можливостей структурних трансформацій з метою зміцнення позиції підприємства на ринку.

Висновки

Тема 6. Діагностика конкурентоспроможності підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади діагностики конкурентоспроможності підприємства

Поняття конкурентоспроможності підприємства. Оцінка конкурентоспроможності підприємства за М. Портером. Конкурентний статус підприємства (метод І. Ансоффа). SWOT-аналіз підприємства – загальна характеристика методичного підходу. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності підприємства. Вибір та обґрунтування методів аналізу та прогнозування економічних показників.

2 Техніко-економічна оцінка конкурентоспроможності підприємства

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз ринкового середовища підприємства. Конкурентний статус підприємства, його оцінка. SWOT-аналіз підприємства. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності підприємств. Прогнозування економічних показників.

3 Напрямки і резерви підвищення конкурентоспроможності підприємства

Характеристика основних напрямків підвищення конкурентоспроможності підприємства. Порівняльна характеристика конкурентоспроможності підприємств-суперників. Обґрунтування резервів подальшого підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки

Тема 7. Діагностика конкурентоспроможності та рентабельності продукції

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади оцінки рентабельності та конкурентоспроможності продукції

Поняття та економічна суть рентабельності та конкурентоспроможності продукції. Корисність, ціна споживання та здатність пропозиції. Особливості оцінки конкурентоспроможності продукції: поняття корисності, ціни споживання та здатності до пропозиції. Методика компенсаційної оцінки конкурентоспроможності промислової продукції. Вибір та обґрунтування методів аналізу та прогнозування економічних показників.

2 Техніко-економічна оцінка рентабельності та конкурентоспроможності продукції

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз структури продукції. Аналіз рентабельності продукції. Компенсаційна оцінка конкурентоспроможності продукції. Факторний аналіз рентабельності та конкурентоспроможності продукції. Розрахунок прогнозних значень показників.

3 Напрямки та резерви підвищення рентабельності та конкурентоспроможності продукції

Характеристика основних напрямків підвищення рентабельності та конкурентоспроможності продукції. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Обґрунтування резервів подальшого росту рентабельності та конкурентоспроможності продукції.

Висновки

Тема 9. Діагностика технічного рівня виробництва та його впливу на конкурентоспроможність підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади діагностики технічного рівня виробництва

Сутність технічного рівня виробництва та його вплив на конкурентоспроможність підприємства на сучасному етапі економічного розвитку. Вибір та характеристика показників оцінки технічного рівня виробництва. Критичний аналіз методик розрахунку економічної ефективності технічних заходів. Методика аналізу та прогнозування показників технічного

рівня виробництва.

2 Техніко-економічна оцінка технічного рівня виробництва

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз забезпеченості підприємства засобами і предметами праці. Аналіз показників стану техніки та технології виробництва. Аналіз виконання плану впровадження нової техніки. Факторний аналіз технічного рівня виробництва та прогнозування показників.

3 Напрямки і резерви підвищення технічного рівня

Класифікація основних напрямків підвищення технічного рівня на підприємствах галузі. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Організація системи матеріального стимулювання та контролю впровадження технічних заходів, обґрунтування резервів підвищення технічного рівня виробництва.

Висновки

Тема 10. Діагностика структури та ефективності використання оборотних активів підприємства та їх впливу на конкурентоспроможність підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади діагностики структури та ефективності використання оборотних активів підприємства

Економічна сутність оборотних активів та їх роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Характеристика загальної моделі аналізу структури оборотних активів та ефективності їх використання. Фактори, що впливають на структуру та ефективність використання оборотних активів підприємства. Методика аналізу структури та ефективності використання матеріальних оборотних засобів. Прогнозування показників забезпечення підприємства оборотними активами.

2 Техніко-економічний аналіз структури та ефективності використання оборотних активів підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз складу та структури оборотних активів підприємства. Аналіз забезпечення підприємства оборотними активами та ефективності їх використання. Вплив структури та ефективності використання оборотних активів на конкурентоспроможність підприємства. Аналіз та оцінка виконання завдань щодо зниження норм витрат матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів на підприємстві. Аналіз матеріаломісткості продукції за допомогою економікоматематичних методів.

3 Напрямки та резерви покращення структури та ефективності використання оборотних активів підприємства

Класифікація основних напрямків підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємствах галузі. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Обґрунтування резервів покращення структури та ефективності використання оборотних активів підприємства та їх

вплив на конкурентоспроможність підприємства.

Висновки

Тема 11. Оцінка конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади оцінки конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства

Поняття та економічна суть трудових ресурсів та їх вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства. Характеристика показників забезпечення, використання та конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства. Методика аналізу та оцінки конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства.

2 Техніко-економічний аналіз та оцінка конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз динаміки чисельності працівників, їх складу та структури. Аналіз руху та причин плинності трудових ресурсів. Аналіз використання фонду оплати праці. Економікоматематичний аналіз показників праці. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів підприємства. Оцінка конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства. Прогнозування показників ефективності використання робочої сили на майбутній період.

3 Напрямки та резерви підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства

Напрями підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів з використанням передового досвіду споріднених підприємств. Обґрунтування резервів підвищення конкурентоспроможності трудових ресурсів підприємства.

Висновки

Тема 13.

Дослідження рівня та структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг) та їх вплив на конкурентоспроможність продукції підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу рівня та структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг) та їх вплив на конкурентоспроможність продукції підприємства

Економічна суть витрат та їх класифікація. Вибір та обґрунтування системи показників для оцінки й аналізу рівня і структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг). Характеристика факторів, що впливають на рівень витрат у галузі. Методика аналізу та прогнозування рівня і структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг).

2 Техніко-економічний аналіз рівня та структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг)

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз складу та структури витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг). Аналіз собівартості продукції за калькуляційними статтями. Аналіз собівартості за видами продукції (послуг). Прогнозування собівартості продукції (послуг) на майбутній період.

3 Напрямки та резерви зниження рівня витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг) та підвищення конкурентоспроможності підприємства

Напрями та резерви зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції (послуг). Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства та вплив на неї зниження витрат.

Висновки.

Тема 14. Аналіз рівня організації виробництва та його вплив на конкурентоспроможність підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу рівня організації виробництва та його вплив на конкурентоспроможність підприємства

Сутність та основні напрямки оцінки організаційного рівня виробництва. Система показників, що характеризують рівень технології, організації виробництва та праці на підприємстві. Класифікація факторів, що впливають на рівень організації виробництва на підприємстві. Обґрунтування методики аналізу та прогнозування техніко-економічних показників.

2 Техніко-економічний аналіз рівня організації виробництва та його вплив на конкурентоспроможність підприємства

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз рівня технології, виконання заходів щодо підвищення організаційного рівня виробництва. Аналіз та оцінка рівня організації процесів виробництва. Аналіз та оцінка рівня організації праці. Економіко-математичні методи аналізу організаційного рівня виробництва. Дослідження впливу організаційного рівня виробництва на конкурентоспроможність підприємства.

3 Напрямки та резерви підвищення рівня організації виробництва та конкурентоспроможності підприємства

Класифікація напрямків підвищення організаційного рівня на підприємствах галузі. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Обґрунтування резервів підвищення організаційного рівня виробництва та конкурентоспроможності підприємства.

Висновки

Тема 16. Діагностика виробничого потенціалу підприємства: рівень технології та організації виробництва

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу виробничого потенціалу

підприємства

Сутність та структура виробничого потенціалу підприємства. Характеристика системи показників оцінки виробничого потенціалу підприємства. Класифікація факторів, що впливають на формування виробничого потенціалу. Обґрунтування методики аналізу та прогнозування техніко-економічних показників.

2 Техніко-економічний аналіз виробничого потенціалу

Коротка характеристика умов виробництва. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз та оцінка виробничого потенціалу підприємства. Економікоматематичні методи аналізу та прогнозування виробничого потенціалу.

3 Напрямки та резерви підвищення виробничого потенціалу підприємства.

Класифікація напрямків підвищення організаційного рівня на підприємствах галузі. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Обґрунтування резервів підвищення виробничого потенціалу підприємства.

Висновки

Тема 17. Аналіз реалізації конкурентної стратегії підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу конкурентної стратегії підприємства та її реалізації

Поняття конкурентних стратегій підприємства. Виявлення та оцінка стратегії конкурентів. Характеристика системи показників оцінки та аналізу реалізації конкурентної стратегії підприємства. Обґрунтування методики аналізу та оцінки конкурентної стратегії підприємства та ефективності її реалізації.

2 Техніко-економічний аналіз конкурентної стратегії підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Оцінка конкурентної стратегії підприємства та конкурентних позицій підприємства на ринку. Прогнозування техніко-економічних показників.

3 Напрямки та резерви покращення конкурентних переваг підприємства
Класифікація напрямків покращення конкурентних переваг підприємства. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Обґрунтування резервів покращення конкурентних переваг підприємства.

Висновки.

Тема 21. Аналіз фінансового стану підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу фінансового стану підприємства

Сутність фінансового стану та основні напрямки його аналізу. Методика аналізу балансу підприємства. Методика аналізу звіту про фінансові

результати. Методика розрахунку показників фінансового стану. Обґрунтування методів аналізу та прогнозування фінансово-економічних показників.

2 Аналіз фінансового стану підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз балансу підприємства. Аналіз динаміки фінансових результатів підприємства. Аналіз показників фінансового стану підприємства. Факторний аналіз та прогнозування показників фінансового стану.

3 Напрямки та резерви покращення фінансового стану підприємства та його конкурентоспроможності

Фінансова стратегія підприємства в сучасних умовах. Напрямки та резерви покращення фінансового стану підприємства. Резерви підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки

Тема 22. Аналіз рентабельності підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу рентабельності підприємства

Сутність рентабельності підприємства. Методика розрахунку основних показників рентабельності підприємства. Обґрунтування методів аналізу та прогнозування показників рентабельності. Поняття конкурентоспроможності та методика оцінки конкурентних переваг підприємства.

2 Техніко-економічний аналіз рентабельності та конкурентоспроможності підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз показників рентабельності та прибутковості підприємства. Діагностика конкурентоспроможності підприємства. Факторний аналіз та прогнозування показників рентабельності підприємства.

3 Напрямки та резерви підвищення рентабельності та конкурентоспроможності підприємства

Шляхи підвищення рентабельності підприємства. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки.

Тема 23. Аналіз фінансової стійкості підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу фінансової стійкості підприємства

Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та чинники, що впливають на її рівень. Вибір та обґрунтування системи показників оцінки

фінансової стійкості підприємства. Методика аналізу та прогнозування фінансової стійкості підприємства.

2 Аналіз та оцінка фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз майна підприємства та джерел його формування. Аналіз показників фінансової стійкості підприємства. Діагностика конкурентоспроможності підприємства. Факторний аналіз та прогнозування показників фінансової стійкості підприємства.

3 Напрямки та резерви підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства

Шляхи підвищення фінансової стійкості підприємства. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки

Тема 24. Оцінка ділової активності підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади аналізу ділової активності підприємства

Економічна сутність ділової активності підприємства та чинники, що впливають на її рівень. Нормативно-правове забезпечення оцінки ділової активності підприємства. Вибір та обґрунтування системи показників оцінки ділової активності підприємства. Методика аналізу та прогнозування ділової активності підприємства.

2 Аналіз та оцінка ділової активності та конкурентоспроможності підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Аналіз та оцінка ділової активності підприємства. Діагностика конкурентоспроможності підприємства. Факторний аналіз та прогнозування показників ділової активності підприємства.

3 Напрямки та резерви покращення ділової активності та конкурентоспроможності підприємства

Шляхи покращення ділової активності підприємства. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Висновки.

Тема 25. Діагностика ризику банкрутства підприємства

Вступ

1 Теоретичні та методичні засади діагностики банкрутства підприємства

Сутність поняття банкрутства підприємства та причини його виникнення. Характеристика показників оцінки ймовірності настання банкрутства підприємства. Вибір та обґрунтування методів діагностики ризику банкрутства підприємства.

2 Аналіз фінансового стану та ризику банкрутства підприємства

Коротка характеристика умов функціонування підприємства. Аналіз динаміки основних техніко-економічних показників підприємства. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємства. Визначення ймовірності банкрутства підприємства. Діагностика ризику банкрутства підприємства. Прогнозування фінансово-економічних показників.

3 Напрямки та резерви покращення діяльності з метою запобігання банкрутства підприємства

Методи запобігання банкрутства підприємства. Вивчення передового досвіду споріднених підприємств. Рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства.

Висновки.

5. Методичні вказівки до виконання розрахункової частини курсової роботи

Розрахункова частина повинна складатися з наступних підрозділів:

1. Опишіть діяльність обраного підприємства та побудуйте організаційну структуру.
2. Опишіть галузь, в якій працює підприємство. Визначте переваги та недоліки даної галузі в сучасному ринковому середовищі.
3. Проведіть аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства.
4. Визначте тип ринку, на якому здійснює свою діяльність підприємство. Проаналізуйте тип ринку, та визначте чи є правильним вибір підприємства
5. Опишіть підприємства-конкуренти (число конкурентів та рівновагу їх сил). Продіагностуйте цілі та наміри конкурентів.
6. Визначте питому вагу кожного підприємства на ринку. Надайте пропозиції чи може обране підприємство розширити ринок збуту та яким чином.
7. Побудуйте багатофакторний конкурентоспроможності та swot-аналіз підприємства
8. Проведіть spase-аналіз діяльності підприємства
9. Надайте пропозиції щодо підвищення конкурентних переваг підприємства

1. Опишіть діяльність обраного підприємства та побудуйте організаційну структуру.

Наведіть загальну характеристику підприємства, історію його розвитку в Україні. Зазначте джерела формування майна підприємства, основні види та предмет діяльності, його мету. Побудуйте організаційну структуру досліджуваного підприємства.

2. Опишіть галузь, в якій працює підприємство. Визначте переваги та недоліки даної галузі в сучасному ринковому середовищі.

Охарактеризуйте галузь у якій функціонує підприємство, наведіть основні показники розвитку галузі в Україні (динаміка обсягів виробництва та реалізації продукції, сировинна база, технологія виробництва, основні оператори ринку, рівень конкуренції та ризику, зовнішня торгівля, обсяги експорту та імпорту, географія поставок за країнами, структура товарного асортименту, аналіз цін, фактори, що впливають на формування ціни, споживання товару на ринку та сегментація споживання, канали збуту продукції, брендинг і реклама)

3. Проведіть аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства.

Наведіть аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства за 3 останні роки (аналіз показників майнового стану, оборотних засобів, кількісний та якісний склад кадрів, продуктивність праці персоналу, аналіз структури доходів та витрат підприємства, аналіз рентабельності).

4. Визначте тип ринку, на якому здійснює свою діяльність підприємство. Проаналізуйте тип ринку, та визначте чи є правильним вибір підприємства

5. Опишіть підприємства-конкуренти (число конкурентів та рівновагу їх сил). Продіагностуйте цілі та наміри конкурентів.

6. Визначте питому вагу кожного підприємства на ринку. Надайте пропозиції чи може обране підприємство розширити ринок збуту та яким чином.

7. Побудуйте багатогокутник конкурентоспроможності та swot-аналіз підприємства

Рівень конкурентоспроможності фірми можна визначити декілька способами: графічними та аналітичними.

Графічний метод заснований на побудові багатогокутника конкурентоспроможності, який відображає рівень показників конкурентоспроможності різних підприємств (рис. 1).

Багатогокутник, який має найбільшу площу, відповідає найконкурентоспроможнішій фірмі. Перевагою графічного методу оцінювання конкурентоспроможності підприємства є його простота та наочність; недоліком слід вважати те, що він не дає змоги встановити значення узагальненого критерію конкурентоспроможності підприємства.

Аналітичні методи потребують побудови матриці конкурентоспроможності з набором показників оцінки та рангом показників. В будь-якому випадку аналіз конкурентоспроможності потребує порівняльної оцінки фірми та її конкурентів. Для цього необхідно провести SWOT-аналіз, за допомогою якого виявити сильні та слабкі сторони фірми або конкурентів.

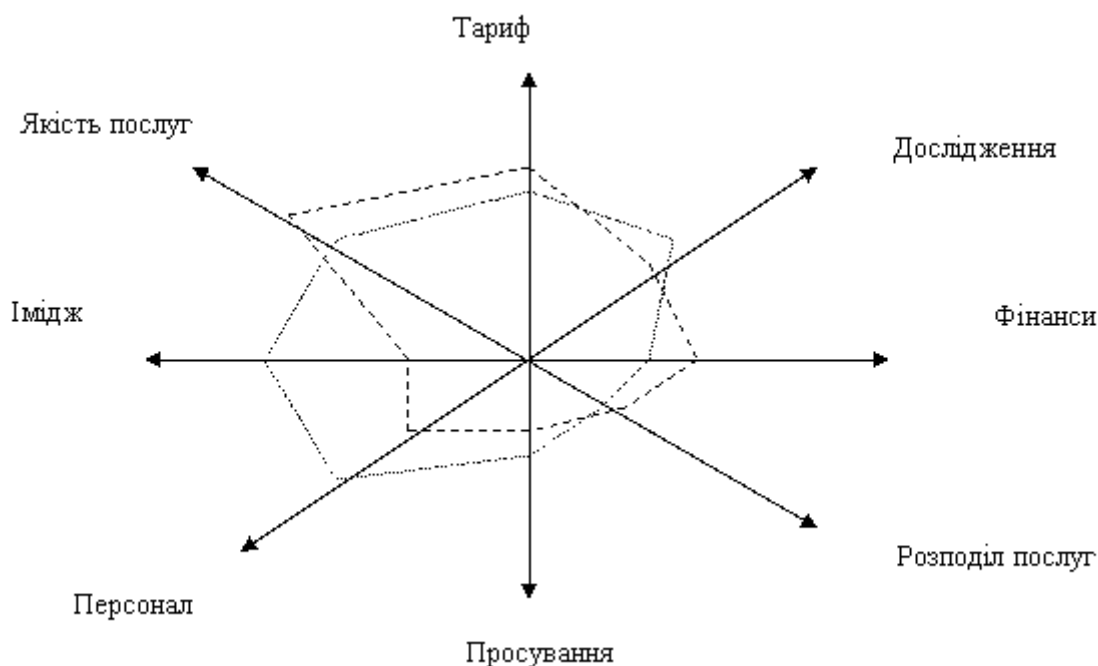

Рис. 1. Багатокутник конкурентоспроможності

SWOT-аналіз – це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Аналізу підлягають сильні та слабкі сторони внутрішнього, а також можливості і загрози зовнішнього середовища організації. Ідея SWOT-аналізу полягає в наступному: а) спрямуванні зусиль на перетворення слабкостей в силу та загроз в можливості; б) розвитку сильних сторін фірми у відповідності з її обмеженими можливостями. Методологія SWOT-аналізу передбачає виконання наступних етапів (рис. 2)

	Можливості	Загрози
Сильні сторони		
Слабкі сторони		

Рис. 2 SWOT-аналіз

На першому етапі детально аналізуються сили - конкурентні переваги фірми в наступних областях: патентоспроможність продукції, ціна товарів, прогресивність технології, кваліфікація кадрів, географічне розташування фірми, інфраструктура, система менеджменту, сила конкуренції тощо.

На другому етапі SWOT-аналізу вивчаються слабкості фірми. Він починається з аналізу конкурентоспроможності товарів, що випускаються на всіх ринках. Будується дерево показників конкурентоспроможності: на 0-му рівні – комплексний показник конкурентоспроможності певного товару; на 1-му рівні – корисний ефект (інтегральний показник якості), сукупні витрати, умови використання товару; на 2-му – конкретні показники і т.д. Розраховуються показники у відповідності з побудованим деревом. Збір або прогнозування цих показників здійснюється на основі аналогічних показників конкуруючих товарів.

На третьому етапі SWOT-аналізу вивчаються фактори макросередовища з метою прогнозування стратегічних та тактичних загроз фірми та своєчасного попередження можливих збитків.

На четвертому етапі SWOT-аналізу досліджуються можливості – позитивні тенденції та явища зовнішнього середовища, які можуть призвести до збільшення обсягів продажу і прибутку. Завдання аналізу полягає в тому, щоб виділити реальні можливості на основі яких можна забезпечити конкурентну перевагу підприємства.

На останньому етапі узгоджуються сили з можливостями для формування проекту окремих розділів стратегії фірми.

8. Проведіть space-аналіз діяльності підприємства

SPACE-аналіз (Strategic Position and Action Evaluation) - це комплексний метод, призначений для оцінювання ситуації та вибору стратегій. Його привабливість пояснюється також і тим, що дає можливість проаналізувати наявну стратегію організації навіть тоді, коли вона існує у неявному вигляді.

У SPACE-аналізі виокремлюють чотири групи системних критеріїв оцінювання організації:

- економічний потенціал (або «фінансова сила»);
- конкурентні переваги;
- привабливість галузі (бізнес-напрямку);
- стабільність середовища (зовнішні умови бізнесу).

Кожен із критеріїв складається з певного переліку факторів, що знаходять вираз у відповідних показниках.

Економічний потенціал вимірюється за такими показниками:

- 1) нормою прибутковості;
- 2) виробничими витратами;
- 3) рентабельністю вкладеного капіталу;
- 4) рентабельністю інвестицій;
- 5) обсягами заборгованості;
- 6) здатністю до підвищення рівня нагромадження та до залучення капіталу із зовнішніх джерел тощо.

Конкурентні переваги вимірюються за показниками, що характеризують:

- 1) динаміку змін частки ринку, що її обслуговує організація;
- 2) структуру асортименту продукції, що виготовляється (з урахуванням рівня її прибутковості);
- 3) цінову політику;
- 4) рівень розвитку маркетингу (та інших важливих для даної галузі підсистем підприємства);
- 5) рівень якості (конкурентоспроможності) продукції;
- 6) тип та тісноту зв'язків із споживачами тощо.

Привабливість галузі вимірюється за показниками, що характеризують:

- 1) кількість та основні характеристики конкурентів, рівень конкуренції;
- 2) загальну привабливість галузі (серед інших галузей);
- 3) залежність розвитку галузі від загальної кон'юнктури ринку;
- 4) стадію «життєвого циклу» галузі;

- 5) стабільність прибутків та загальна норма прибутку галузі;
- 6) застосування виробів даної галузі в інших секторах економіки тощо.

Стабільність середовища (зовнішні умови бізнесу) вимірюється за показниками, що характеризують:

- 1) темпи зростання (занепаду) економіки країни;
- 2) вплив іноземного капіталу на розвиток галузі;
- 3) вплив науково-технічного прогресу на розвиток галузі;
- 4) ступінь впливу держави на галузь (регулювання діяльності);
- 5) ступінь залежності галузі від іноземних ринків сировини;
- 6) ступінь залежності галузі від розвитку інфраструктури (у тому числі від розвитку інформаційних технологій) тощо.

Наведені як приклад критерії не вичерпують перелік складових, що використовуються для побудови матриці SPACE-аналізу. Під час формування критеріїв оцінювання необхідно враховувати специфічні особливості конкретного підприємства, його цілі та стратегії, наявний виробничий потенціал, досвід роботи тощо. Кожному з обраних критеріїв у межах однієї групи виставляється експертом оцінка за обраною шкалою (табл. 1). Це може бути 10- або 5-бальна шкала. «Вага» визначає значущість кожного критерію щодо всієї сукупності критеріїв та міститься в діапазоні від 0 до 1, сума значень при цьому має становити 1. Після обчислення значень оцінок за кожним критерієм (оцінка перемножується на «вагу»), визначається сумарна оцінка за кожною групою.

Таблиця 1

Визначення складових для побудови матриці SPACE-аналізу

Внутрішня стратегічна позиція					Зовнішня стратегічна позиція				
Економічний потенціал (EP) («фінансова сила» (FS))					Стабільність середовища (ES) (зовнішні умови бізнесу)				
Фактори	Показник	Оцінка	Вага	Σ оцінки	Фактори	Показник	Оцінка	Вага	Σ оцінки
1.					1.				
2.					2.				
п.					п				
Усього					Усього				
Конкурентні переваги (CA)					Привабливість галузі (IS) (бізнес-напрямок)				
Фактори	Показник	Оцінка	Вага	Σ оцінки	Фактори	Показник	Оцінка	Вага	Σ оцінки
1.					1.				
2.					2.				
п.					п				

Отримані результати розрахунків наносяться на прямокутну систему координат, в якій кожна піввісь є поданням загального критерію за групою (рис. 3 і 4). Кожний із вихідних критеріїв зображується як точка на відповідній півосі. Після цього утворюється точка з координатами $P(x,y)$ в одному з квадрантів вибраної системи координат. У результаті сполучення цієї точки з

початком координат утворюється вектор, що вказує на наявний чи доступний у перспективі тип стратегії.

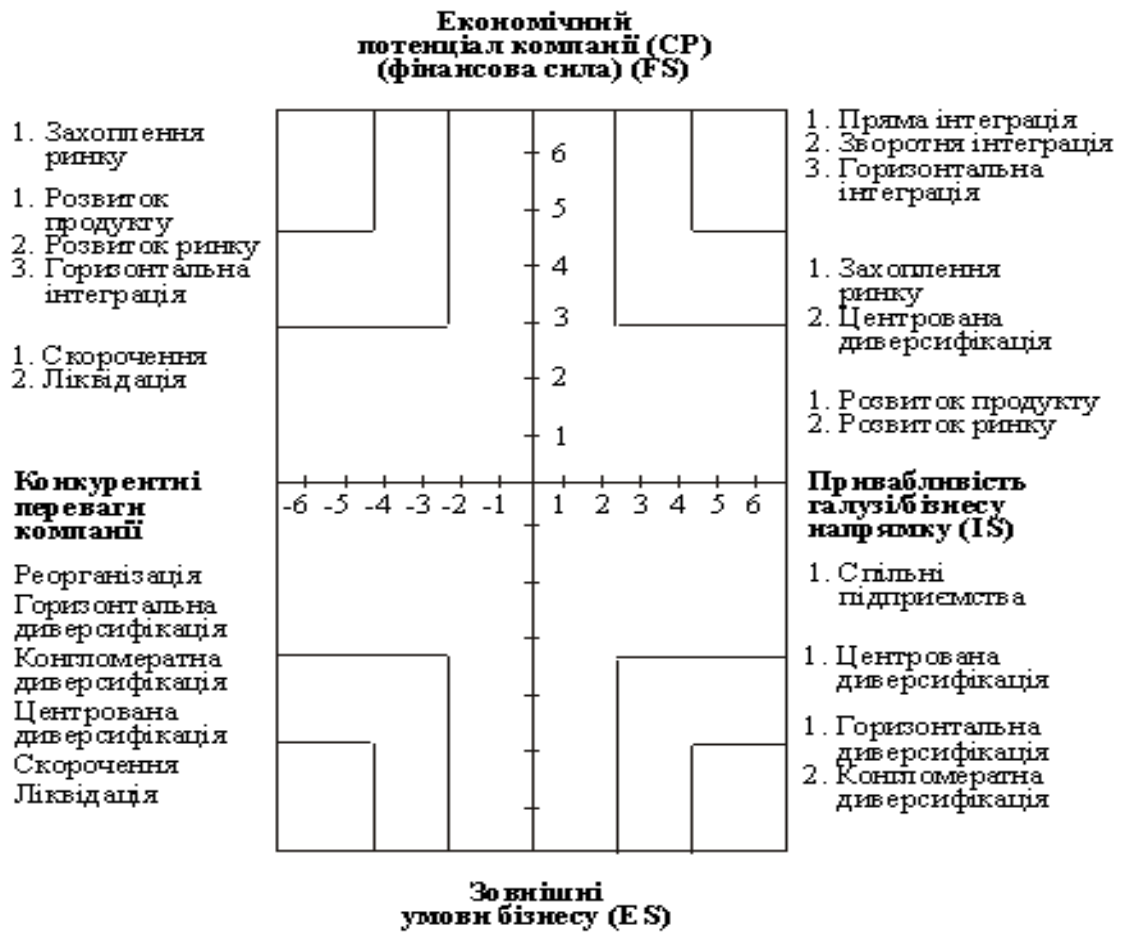

Рис. 3. Матриця SPACE-аналізу (з визначенням стандартних стратегічних рішень)

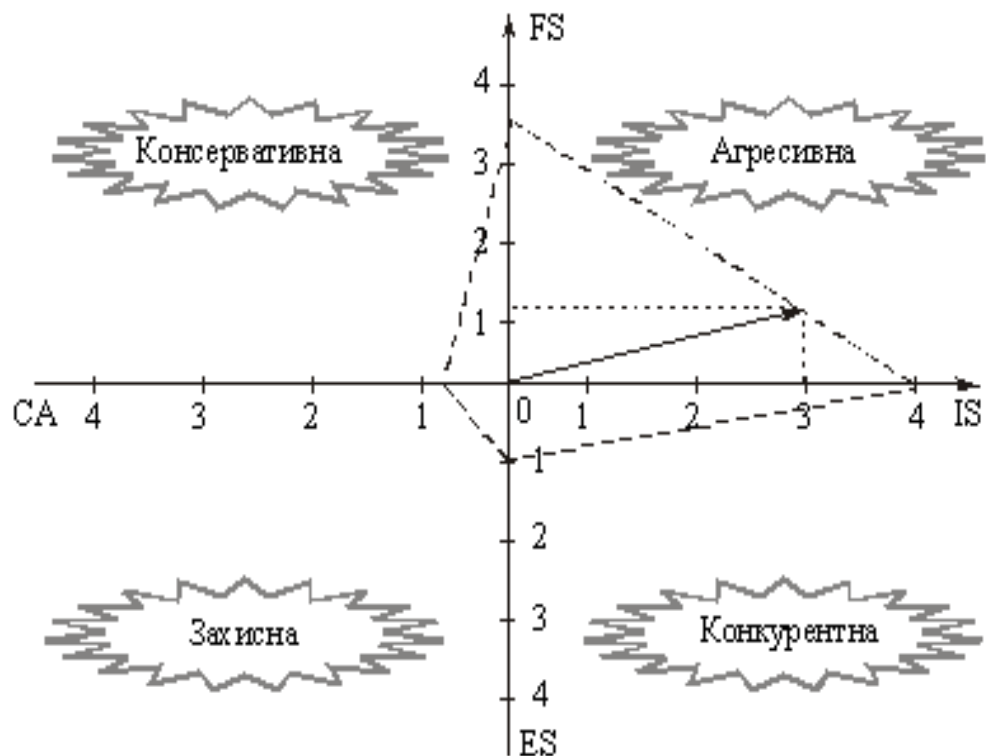

Рис. 4. Приклад побудови матриці SPACE-аналізу

Щоб дістати обґрунтовані результати за допомогою SPACE-аналізу, необхідно пройти кілька етапів:

1. Підготовчий етап, на якому формується відповідна група фахівців для проведення досліджень.

2. Розробка критеріїв оцінювання та проведення відповідних розрахунків.

3. Узгодження стратегій розвитку. На цьому етапі проводиться аналіз отриманих результатів, формуються пропозиції щодо змісту стратегій та оцінюються можливості вибору більш привабливих конкурентних стратегій.

9. Надайте пропозиції щодо підвищення конкурентних переваг підприємства

Аналіз конкурентоспроможності підприємства — це аналіз, в якому внутрішні характеристики порівнюються з параметрами діяльності інших, насамперед процвітаючих, підприємств-конкурентів.

Порівняльна характеристика дає змогу виявити ключові, внутрішні фактори конкурентоспроможності, які допомагають підприємству забезпечувати доволі тривале своє функціонування та розвиток в умовах несталого, динамічного, нерідко ворожого оточення. Зрештою остаточне визначення рівня наявного виробничо-збутового потенціалу можливе тільки в порівнянні з підприємствами-конкурентами. Результати аналізу дають змогу визначити напрямки його розвитку або доцільність подальшої підтримки.

Ключові фактори конкурентоспроможності (КФУ або конкурентні переваги) організації — це унікальна комбінація наявного виробничого потенціалу підприємства з нагромадженням у минулому досвідом його використання і сформованим іміджем, що сприяють виготовленню конкурентоспроможної продукції, завдяки реалізації якої підприємство здатне забезпечити своє існування в довгостроковій перспективі.

М. Портер розрізняє кілька рівнів конкурентних переваг:

1. «Переваги низького рівня» базуються на доступності сировини, дешевій робочій силі, великих масштабах виробництва;

2. «Переваги більш високого рівня» визначаються репутацією фірми, ефективними зв'язками з клієнтами, інвестиційною привабливістю тощо;

3. «Переваги найбільш високого порядку» становлять власні патенти та ліцензії, висока кваліфікація персоналу, ефективні системи управління (зокрема застосування системи стратегічного управління) тощо.

Конкурентоспроможність організації не є її постійною характеристикою, вона визначає здатність вести успішну конкурентну боротьбу, протистояти в певний період основним конкурентам. Зі змінами в зовнішньому та внутрішньому середовищах змінюються також порівняльні конкурентні переваги щодо інших підприємств галузі.

Аналіз конкурентоспроможності підприємства має дати відповідь про напрямки діяльності та способи ведення конкурентної боротьби.